

ЧИГИТНИ СОЗ ЭЖАЙЛИК!

БУТУН ДУНЕ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗИ

ТОШКЕНТ ХАҚИКАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ КОМИТЕТИ
ВА МЕХНАТНАШЛАР ДЕПУТАТЛАРИ ОБЛАСТЬ СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

15 ИЛ ЧИКИШИ

№ 67 (3805).

5

АПРЕЛЬ

ЖУМА

1968 йил

Баҳоси 2 тийин.

ПАХТАКОРЛАРИНИНГ ДОЛЗАРЪ КУНЛАРИ

Пахтачилик — қишлоқ хўжалигининг энг сермеҳнат тармоқларидан бири. Пахтазорларда қўйилган ҳосил еттиштириш учун техника билан қуролланган деҳқонлар ўйлаб-ташқиллаш ишларини бажаришлари керак бўлади. Пахтакор эрта баҳордан — кеч кузгача далада бўлади, енгил саноат учун энг қимматли хом ашёни меҳнати ва қалб харорати билан бунёд этади. Пахтакор республикаларимиз — Ўзбекистон, Тоjikистон, Туркменистон, Қозғистон, Қирғизистон, Озарбайжонда ана шу техника эксинини еттиштирувчи моҳир миришкорларнинг катта армияси ўсиб еттибди. Қўғина хўжалиқларининг ва бутун-бутун районларининг меҳнатчилари айвоний натижаларга эришмоқдалар. Икки йилдан бери мамлакатимиз олти миллион тоннадан пахта олиб турибди. Шу нарса диктатта сазоворлики, КПСС Марказий Комитетининг март Пленумидан кейинги уч йил ичида пахта тайёрлаш шундан аввалги уч йилдагига қараганда ўрта ҳисобда ҳар йили 937 минг тоннадан кўпайиб борибди. Бу натижага, асосан, хосилдорлигини ошириш йўли билан эриштирилганлиги жуда муҳимдир. Совет Иттифоқи пахта хосилдорлиги ва ялпи ҳосил яхшиятидан дунёда биринчи ўринга чиқиб олди.

Бу муваффақият — КПСС XXIII съезди қарорлари бажарилаётганлигининг, партия — совет ва қишлоқ хўжалик органлари зўр ташкилотчилик иши олиб бораётганлигининг, пахтакор республикалар техникавий базаси, жус-тақимланганлигининг натижасидир. Бу республикаларда келинган вақтда машина-меҳанизмларнинг кўп қисми янгилабди, янги қанал ва ариқлар қўйилди, пахта еттиштиришнинг прогрессив технологияси ҳамма жойда жоний ўтибди.

Чигит эксининг энг яхши мўлатлари келди. Қўғина хўжалиқларининг механизаторлари дастлабки кунлардан бошлабқ смена топиришларини ошириш бажармоқдалар, эксин ишлари бутун қилинган юқори сифатли бажарилишига эришмоқдалар. Пахтакорлар ўт-ларининг 1968 йилги марраларини аниқ бел-гиллаб олганлар. Ўзбекистон қишлоқ меҳнат-чилари Батага 4 миллион 100 минг тонна, Тоjikистон меҳнатчилари 620 минг тонна, Туркменистон меҳнатчилари 615 минг тонна, Озарбайжон меҳнатчилари 345 минг тонна, Қирғизистон меҳнатчилари 175 минг тонна, Қозғистон меҳнатчилари 90 минг тонна пахта беришга бел боғладилар. Пахтакорлар ўз мажбуриятларини тўла ва ошириб бажариш учун зарур нарсаларининг ҳаммаси билан таъ-минлаб қўйилган. Хўжалиқлар кўп миқдорда янги машина ва иш қуроллари, ўғитлар олиш-ган, мавжуд техникани муваффақиятли ре-монт қилиб қўйилган, қанал ва ариқларни ҳамда коллектор-завурларни аввалги йиллар-дагидан анча яхши тозалашга эришганлар. Қиш фаслида механизаторлар билан сувчилар

ўз малакаларини оширдилар, илгорлар таж-рибасини ўргандилар. Бу эса, хосилдорлигини ошириш резервларини қидириб топиш им-кониятини очиб беради. Масалан, совхозларда-ги хосилдорлигини мамлакатдаги ўртача дара-жага етказилган бўлса, қўшнча равишда 300 минг тоннага яқин ҳосил олиш мумкин бўлади.

Пахта билан сув ажралмасдир, эксини су-ғормай туриб ҳосил олиб бўлмайди. Экин ишларига киришлай деб турган ҳозирги пайт-да, ётинарчиликдан фойдаланиш йўли билан ҳам, ерларни суғориш йўли билан ҳам ту-проқда етарли миқдорда нам тўллаб қўйишга алоҳида эътибор бериш керак. Қўнлар бар-вақт исб кетган шароитда ана шу усуллар-нинг аҳамияти яатта. Сувнинг ҳар бир куб-метридан энг кўп самара берадиган қилиб фойдаланиш уни исроф қилмаслик — энг муҳим вазифадир.

Энг яхши уруғлик чигитларини эксин мўл-ҳосил олишининг ҳал қилувчи шароитидан би-ри ҳисобланади. Ўрта Осиё республикалари билан Қозғистон ларур уруғлик билан тўла-тўқис таъминланган, бу чигитлар тозаланган ва қанчалек униб чиқини текшириб қўйил-ган. Лекин Озарбайжоннинг қўғина хўжалиқ-ларида эса, бу иш ҳали ниҳоятга етказилма-ган. Бунинг устига тозаланган чигитнинг бир қисми қондичилдан ласт бўлиб чиққан. Рес-публиканинг қолхоз ва совхозлари бошқа рай-онлардан 12 минг тоннадан ортиқ уруғлик чиг-ит тайиш келтиришга мажбур бўлидлар. Ке-ли келганда шунинг айтиш ўрилайдики, СССР енгил саноат мишистрлигининг айрим корхо-налари уруғлик чигитини асраш, тозалаш ва хи-миявий ишлаш соҳасида зарур тартибга ҳали ҳам риоя қилмаётди.

Кейинги вақтларда илгор пахтакорлар деҳ-қончилик маданиятига кўпроқ эътибор бериб, хосилдорлигини 35—40 пентнерга етказдилар-ди. Уларнинг тажрибаси жуда ибратлидир. Бу тажрибанинг ўзига хос жиҳати нимада? Энг яхши қолхоз ва совхозлар пахта—беда ал-машлаб эксини ўзлаштириб олдилар, эксин-зорларини тупроқнинг ҳолати ва эксининг та-лабига қараб ўзлашмоқдалар ва суғормоқда-лар, ҳосилни зараркунданлар ва касаллик-лардан асрашга катта эътибор бермоқдалар. Суғориладиган ерларнинг хосилдорлигини муттасил ошириш ҳудди ана шу чораларга боғлиқ бўлмоқда.

Мамлакатимиздаги суғориладиган ерлар майдони йил сайин кенгайиб бормоқда. КПСС Марказий Комитетининг 1965 йилги март ва 1966 йилги май Пленумлари қарорларига биноан мамлакатда меиорация ишларининг катта программаси амалга оширилмоқда. Ян-ги суғориш системалари қўйилмоқда, экин-ларни суғориш ва тупроқнинг шўрини ювиш учун хўжалиқларни сув билан таъминлаш

яхшиланмоқда. Ўзбекистон, Тоjikистон, Туркменистон меҳнатчилари бу соҳада кўп иш қилдилар. Хоразм области қолхозлари су-ғориладиган ерлардан самарали фойдаланиш намунасини кўрсатмоқдалар. Улар зарур миқ-дордаги коллектор-завурлар ва оқана ариқлар қўйиб, тупроқнинг шўрини уч марта ювишмоқда-лар. Қилинган харажатлар юксак ҳосил билан ўзини оқламоқда. Кейинги вақтларда области хўжалиқлари гектаридан ўрта ҳисобда 35 центнер ҳосил яхшиштириб олмоқдалар.

Лекин бир қанча жойларда пахтазорлар-нинг шўр босиб кетишига йўл қўйилмоқда. Сувни омилдорлик билан ишлатмаслик, энг оддий агротехникага риоя қилмаслик оқиб-атиди шундай бўлмоқда. Масалан, Озарбай-жонда кейинги уч йил ичида пахта ҳосили бир хил даражада турибди, хосилдорлик ош-маётди. Бунинг сабаби шунки, республика сув хўжалик органлари ва қишлоқ хўжалик ми-нистрлиги меиорациянинг ролига етарли баҳо бермаётдилар. Маҳаллий партия ташки-лотлари пахтачиликни ривожлантириш учун жавобгар бўлган раҳбарларга нисбатан та-лабчанликини кучайтиришлари лозим.

Омилдор деҳқонлар қўқамлиги дала ишлари-га киришар эканлар, эртанги куннинг гамини ҳам емоқдалар. Улар ҳамма нарсани — эксин агрегатларини ҳам, ўғитлаш машиналарини ҳам ва ҳимоя аппаратларини ҳам шай қилиб қўйганлар. Айни бир вақтнинг ўзига пахтачи-лик тараққийида жуда катта аҳамиятга эга бўлган терини техникасининг тартибга солиш-моқдалар. Ўтган йили пахта теримида машина-лардан фойдаланиш туфайли қариб бир милли-он теримчининг меҳнати тежабди ва 50 миллиондан ортиқ киши—қуни иқтисод қи-линд. Бу янгиликнинг тартиб қилиб ўтириш-нинг ҳожаати йўқ.

Пахта далаларида долзарб кунлар бошлан-ди. Қолхоз ва совхозларнинг партия ташки-лотлари, район партия комитетлари, хўжалиқ-ларнинг раҳбарлари далада ишлаётган меҳ-натчилар тўғрисида катта раҳмўрлиқ қилиш-ди. Яхши ишлаган кишиларнинг моддий ва маънавий жиҳатдан рағбатлантириш, улар-нинг самарали меҳнат қилиши ва мириқиб ҳордиқ чиқариши учун ҳамма шароитини ярат-ди бериш, улар ўртасида амалий мусобақани йўлга қўйиш — қишлоқ партия ташкилотла-рининг бурчидир.

Дала далаларида ватанга олти миллион тонна пахта етказиб беришга ваъда қилдилар. Ҳамма хўжалиқларда қўқам фаслининг ҳар бир соатидан ҳосил манфайтини қўзлаб фой-даланиладиган бўлса, мамлакатимиз шунча миқдордаги пахтани албатта олади.

(«ПРАВДА» газетасининг 4 апрелдаги бош мақоласи).



БАРАНА УРУҒИ ЕРГА ТУШДИ

Баҳор. Деҳқон. Мана шу ик-ки сўз нисон фаровонлиги, дил қувончининг бир-бирига пайванд қилади. Олтин қузнинг тўқини сочинлигига шу фаслда пойде-вор қўйилади. Дала баҳоридилар-ни бўлган азамат деҳқонлар шу фаслда белини маҳкам боғлаб қиришадилар.

Шонли беш йилгиларнинг учинчи йили баҳори келди. Ма-на бутун «оқ олтин» ундирувчи баҳоридилар йўлат оқларига ми-ниб поёнига далазарга чиқди-лар. Уларнинг ҳайқирини, меҳ-нат симфонияси ҳамма ёқни гавжум қилиб юборган. Деҳқон тоғини эрта олиб «оқ олтин» даласига отланган экан, унинг кўли техника жилвоида. Тра-ктор далага келиб чигит тўшган биринчи қаторни ҳосил қилар-кан уни ҳамма завқланиб куза-ди. Кеңса қолхозчи янги ту-проқнинг қағитга олиб атрофиди ёшларга, «хосилнигага барака берсин», деб ният қи-ла-

ди. Механизатор рулга ўти-ради. Саябадан тупроққа бирин-чи уруғ тушади. Бу уруғ мўл ҳосил, барака уруғи. Яхши ният билан — элчи кийинтириш орзуси билан меҳнатга отлан-ган пахтакорларимиз эксин пой-расини авжа миндиришмоқдалар.

Янгийўлнинг қадимда баҳо-ринкор деб ҳисобланган, ҳозир-да мўл пахта ҳосили еттишти-риладиган майдонларда эксин агрегатлари тобора кўпроқ ети-урт ташламоқдалар. Охири-бо-боев номли К. Маркс номли, генерал С. Раҳимов номли ва бошқа қолхозлар биринчилар қаторида эксин агрегатларини далага олиб чиқидилар.

Суратда: Янгийўл районида-ги Охунбобоев номли қолхоз-нинг коммунист Ислом Жураев эвеносида чигит эксин лаяти. Учаска бошлиғи Аҳмад Пулат-ов эксин сифатини текшириб кўрмоқда. А. Мальцев фотоси.

БЎРДОҚЧИЛАР ЙИЛЛИК ПЛАНИ БАЖАРДИЛАР

ОҚҚУРҒОН. (Телефон орқа-ли олинди). Райондаги Свердлов номли қолхоз бўрдоқчила-ри беш йиллик вақтасида ту-риб ишлаб, қисқа вақт ичида давлатга 61 тоннадан зиёдор-гўшт топириди. Йиллик план ошириб бажарилибди.

Бўрдоқчилар ўз имконият-ларини ҳисоблаб чиқибди, пландан ташқари яна 10 тонна гўшт топириш мажбуриятини олдилар. Шуниси қувончлики, гўштга топириладиган моллар сони, уларнинг ўртача оғирли-ғи 250 килограммга етган.

Қолхоз чорвадорлари давлат-га кўпроқ сўт етказиб бериш соҳасида сегойиди ишлайти-лар. Бу ерда сўт тайёрлаш қирават плани 2,5 ой ичида ба-жарилибди. Паррадачилар ҳам қўи махсусот еттиштиришга ўз муносиб ҳиссаларини қўшмоқ-далар. Паррада боқин яхши-ланди. Тухум олиш кўпайди. Шу сабабдан давлатга тухум топириш қирават плани 140 процент қилиб адо этилди. Пар-рандабоқлар май ойна ичида йиллик тухум тайёрлаш пла-нини бажариш учун курашмоқда-лар.

„КОСМОС-210“ ПАРВОЗДА

ТАСС ахбороти

1968 йил 3 апрелда Совет Иттифоқида Ернинг навбатдаги сунъий йўдоши «Космос-210» учирди. Нудлош ичига, ТАСС 1962 йил 16 марта эълон қилган программасига му-вофиқ, космик фазони тадқиқ қилишни давом эттириш учун янги йўлдан космик аппарат-лар ўриятилад.

Нудлош параметрлари қўйи-лагича бўлган орбитага қи-райдил.

Бошлангич айланмиш даври 90,3 минут.

Ер юзасидан максимал узоқ-лашув (апогейда) 395 кило-метр.

Ер юзасидан минимал узоқ-лашув (перигейда) 217 кило-метр.

Орбитанинг оғиши 81,2 гра-дус.

Нудлошда илмий аппарат-лардан ташқари 19,995 мега-герц частотада ишлайдиган радиопередаччи, орбита эле-ментларини аниқ ўлчайдиган радио система, приборлар ва илмий аппаратларнинг ишлаши ҳақидаги маълумотларни ерга юбориб турувчи радиотелемет-рик система бор. Нудлошга ўр-натилган аппаратлар нормал ишлаб турибди. Координация-лаш ҳисоблаш маркази оли-наётган маълумотларни ишлаб чиқмоқда.

ЕРГА-ЕР ҚЎШИЛЯПТИ

Янгийўл райониди Ямбўл ном-ли қўйилган совхознинг чорва-дорлари янги ерларни ўзлаштириш ҳисобига ем-хашак эксинлари эки-ладиган майдонларини кенгайтиришмоқ-далар. Улар ҳозирда чорвачиликнинг мустақим озуқа баваенини вужудга келтириш ишларига илмий эъти-бор бермоқдалар. Шу туфайли ҳар йили 150 — 200 гектар янги ерин ўзлаштиришадилар.

— Бу йил қанда 300 гектар ерин

ўзлаштиришим! — Совхоз механиз-аторлари ўз зиммаларига ана шун-дай мажбурият олганлар.

Улар айна кунларда ўз ваъдала-рига яраша меҳнат қилаётдилар. Ҳозир янги ерларни ўзлаштиришда бешта бульдозер, иккита скрепер ва экскаватор тинимсиз ишлаб туриб-ди. Шу кунгача чўл бағридан 200 гектардан зиёд ер юлиб олдинг.

М. ПЕРСЕНОВ.



Днепропетровск қурилиш монтаж посёдининг В. Палий бош-лиқ комплекси бригада аъзолари 4-Улут Октябрьнинг 60 йилдига де-ган шарафли ном берилган эди. Бинокорлар юксак ишчилик оқ-лаш учун бўёдорлик ишларини тезкорлик билан олиб боришляпти. Суратда: В. Палий ва катта прораб В. Мелашченко ўртоклар нав-батдаги тўнзид қаватли уе урилиш режалари ҳақида суҳбатла-шишмоқда.

Р. Шамсуддинов фотоси, УЗТАГ фотохроникаси.

ТЕХНИКА КЎРИГИ

Ҳар гектар ердан қанда 26,7 центнердан ҳосил олина-ди. 60 минг тонналик қирмон қўйилади. 38 минг тонна пахта машина билан терилади.

Ўрта Чирчиқ район пахта-корларининг бу йилги жанго-вар шпорлари, пахтачилик со-ҳасидаги социализм мажбури-ятлари, эзгу ниятлари ана шун-дай. Айни кунларда шу улкан мақсадга эришиш учун пахта-корлар қўқамлиги ишларини то-бора қийинлашмоқдалар. Бу йилги парондта дала ишларини, чиг-ит эксини қандай уюштириш зарурлигини белгиллаб олмоқда-лар.

Янгида Карл Маркс номли қолхозга район пахтакорлари йилгили, шу ҳақда маслаҳатла-риш олидилар. Чигит эксини узог билан ўн кунда сифатли ўтказиб бўлиш, чигит эксин дав-рида техника воситаларидан кеңе фойдаланиш, қўл меҳна-тини камайитириш учун қўзбола-ер текислаштириш молашлардан фойдаланиш тавсия этил-ди. К. Маркс номли қолхоз ин-женери А. Барсиков тайёрла-ган шундай ер текислайдиган грейдер яхши натижа бераётга-ни айтилди, 8 та бундай мосла-

ма шу қолхозда ҳозирлаб қў-йилган, ишга тахт.

Район пахтакорларининг да-лада амалий иш устида ўтқа-зилган йилгилариди қўғина фиқрлар ўртага ташланди, ил-гор тажрибалаб ўртоқлашилди. Чигит эксини ишлатиладиган техника воситаларидан фойда-ланиш, техникани тайёрлаш, ремонт сифатини бирма бир кўздан кечириш, ҳар бир агре-гатнинг ишлатилиш кўздан кечириш зарурлигини айтди.

Чигит эксин билан бир вақтда ўтказилиши лозим бўлган агро-техника тадбирлари белгиллаб олдинг.

Район пахтакорлари йилгили-да тавсия этилган бу тад-бирлар асосида ҳозир барча хўжалиқлар амалий ишга ки-ришмоқдалар.

К. Маркс номли қолхоз аъзолари бу йил 1562 гектар пахта майдонининг ҳар гектари-дан 26 центнердан ҳосил етиш-тириш мажбуриятини олган-лар. Бу ўтган йил эришилган маррадан 1,5 планга нисбатан 3 центнер кўп демакдир. Шу кунларда пахта далаларида ҳар кун 320 киши ишлаб ту-рибди. Улар чигит эксинга тай-

ёрлик ишларини кўрмоқдалар. Меҳанизатор ёрдами билан уват-лар, эски ариқлар, дўғ ерлар текислашиб, эксин майдонига қўйилмоқда. Ер ўрталаридаги дарахлар олиб ташланиб, қар-талар кенгайтирилмоқда. Мана шундай ерлар ҳисобига пахта майдонига 6 гектар ер қўйил-ди.

Қолхозчилар ҳозиргача 2306 тонна гўнг тайёрладилар. Барча пахта майдонига бора-нда олдин 429 тонна фосфор солинди.

Бутун қолхознинг иккинчи участкасидаги дала шийойин одадан ташқари гавжум. Чор атрофдан қолхознинг дала гвар-диачилари, «пўлат от» чаван-доллари етди нела бошладилар. Қолхозда чигит эксинга 30 та селка, 8 та қўзбола грейдер, 16 та ҳайдов грантори, борова, диска, мола ва бошқа зарур техника тайёрланган. Бутун мана шу техника қанчалек си-фатли ремонтдан қийинлигини, унинг айрим қисмлари қандай жойлаштирилган текшириб, қўридан ўтказилди.

Қолхозда механизаторлар бошлиқ 17 звено бор. Бу зве-ноларда эксини қисқа муддат-

да, узог билан 10 кунда ўтқа-зиш учун 30 та селка тайёр-ланган.

Звено бошлиқларидан Сан-дилла Убайдуллаев бошлиқ зве-нода 1966 йилда ҳар гектар ердан 22 центнердан ҳосил кў-тарилган эди. Бутулур эса зве-но ҳосилдорлиги 28 центнерга етди. Бутулур у техникадан унум-ли, сифатли фойдаланганин у-файли эришти. Убайдуллаев бу йил ҳам катта ушда билан қўқамга тайёрланаётди. Ўз а-грегатини сифатли ремонтдан чиқариб, яхши содлаган. Унинг грантори, селкаси биринчи бў-либ, қиримдан аъло баҳо билан ўтди. Мамажон Уринов, Юбюр Тумаров ва бошқа механизатор-лар ҳам Убайдуллаев синаган чигит эксинга яхши ҳозирлик кўриб эксинга киришмоқдалар.

Ўрта Чирчиқ район қолхоз ва совхозларида шу тахтида ўтказилган техника кўриги шубҳа-сиз — яхши таълаббўс, чигит эксини сифатли ва қисқа му-датда ўтказишга қаратилган янги йўл ҳаракатидир.

Б. ХАЛИЛОВ,

«Тошкент ҳақиқати»нинг махсус мухбири.

А. Н. КОСИГИННИНГ ЭРОНДА БЎЛИШИ

ТЕХРОН, 3 апрель. (ТАСС махсус мухбири). Расмий ви-зит билан Эронда меҳмон бў-либ турган СССР Министрлар Советининг Раиси А. Н. Коси-гин бугун ўз резиденциясида Совет Иттифоқи билан маданий алоқалар Эрон жамяти прав-лелисининг раиси сенатор А. Жаҳонбийни ва шу жамят правлелисининг аъзоларини қабул қилди. Сенатор Жаҳон-бий Совет ҳукуматининг бош-лигини самийий табриқлади ва

унинг Эронга қилган визити са-марали ҳамда муваффақиятли ўтади, деб умид билдирди. А. Жаҳонбий бу йил ўзининг 25 йилгилни ишполайд-иган жамятининг ҳар иккала қўлини халқини дом бир-бири-га қийлаштиришга ва улар-нинг ҳамжиҳат бўлишига қарат-илган фаолияти тўғрисида сўз-лаб берди.

А. Н. Косигин самийий та-бриқ сўзлари учун маданий ало-қалар жамяти вакиллариға та-

шаккур нэхор қилди ва Эрон билан Совет Иттифоқи халқла-ри ўртасидаги дўстона муноса-батларини мустаҳкамлаш ишида уларга янгида-янги муваффа-қиятлар тилади.

СССР Министрлар Совети-нинг Раиси А. Н. Косигин ва унинг ҳамроҳлари туддан ке-йин «халқ спортини уин»га бори-шиб, Эрон оғир атлетикачилари-нинг мусобақасини томоша қи-лдлар.

БАЛАНД ТОҒ РУДАСИ

ОЛМАЛИҚ. (УЗТАГ). Олма-лиқ қончилари қўрама тизма тоғларини «қиллоқларда» Денгиз юзидан 1700 метр ба-ланлиқдаги тоғда Сардоб кони очилди. Ўзбек геологлари оч-ган янги қондан маҳаллий кон-металлургия комбинатининг са-ралаш фабрикасига қўроғчи-рух рудаси ташили бошланди.

Сардоб—Олмалиқ комби-на-тида ишга туширилган туртин-чи кондир. Қўрама тоғлари ба-ғрида яширинган руда запаса-ли, очкич усулда қовлаб оли-нмоқда.

АЛИШЕР НАВОИЙ
ТУҒИЛГАН КУНИНИНГ
525 ЙИЛЛИГИ ОЛДИДАН

НАВОИЙ САМАРҚАНДА

Вохид АБДУЛЛАЕВ
академик.

Ғафур Ғулом номидаги Тошкент давлат билим-адабиёт нашриёти Алишер Навоий туғилган кунининг 525 йиллигига бағишлаб, Ўзбекистон ССР Фанлар Академиясининг академиги, атоқли олим ва адиб Вохид Абдуллаевнинг «Навоий Самарқанда» деган китобини нашрга тайёрлади. Қўйида ана шу китобдан парча кўйсиз.

Таҳсил йиллари

Алишер Самарқанда бадавлат бир оиланинг вакили сифатида келмаган эди. Алишернинг отаси Кичкина Баҳодирнинг мол-мулклари янги хўмдор Сулоҳ Абдурид томонидан мусодара қилинган эди. Шу сабабли Алишер Хўрсон территориясида бўлган пайтларидики даромад манбаларидан маҳрум бўлиб қолган эди. Бу ҳол Хондмирнинг «Мақоримул-халок» асарида ҳам қайд этилган. Китобда Алишер Самарқанда келмасидан бурун бир кун жума мазомирдан сўнг Хиротда Муфараҳ кўчасидан ўтиб бораётганида бир аёлмак гадойга раҳми келиб чўнтагиндан сўнгини бир тангини бериб юборгани қисқа қилинган.

Бу фактнинг маъноси асарида қайд этилган ҳам Навоийнинг Самарқанда келганидан анча илгарики бечора ҳол бўлиб қолганини кўрсатади. Бунда қашшоқлик ва нотавонлик Алишер Навоий асарларида ҳам ўз ифодасини топган. Тўғрироғи, шoirнинг «Хайратул-абдор» асарида «Илм сипеҳрининг баланд ахтарлигида» сараловчани билан келтирилган XI мақоладаги ўзини Алишернинг Самарқандаги дастлабки ҳаётини тасвир этувчи автобиографик мақоладир.

Зулм дурӯр ушбуки, бир нотаовон, Илм тилаб шаҳридан ўлгай равои. Айни фалокатдин айтин яланг, Тўни йигидин таин доғи яланг. ... Эғинада авроқ у китоби анинг, Кигтали таҳсил шитоби анинг. ... Оч этибон қорининг муҳтожлик, Тўмага муҳтож этибон оқдиг, Жисминин чун зарф этиб.

Хоме киби тил, чекиб андоқчи лол. Самарқанда уй кўп, кўча кўп, бозор кўп, аммо таҳсил-билиш, ошна-оғайни, ҳамдам-ҳамролар бўлмагандан сўнг, «Гурбат аро ҳоли ёмондин ёмон» бўлган қашшоқ шoirнинг (ёш етим Алишернинг — В. А.) даросун саргардонлиқдан бўлак бирор шери...

ри тинмай, кечалари узоқ вақтларгача ухламай, китоб устида ишлади. Бу ҳолатини шoir яна ўша мақолада кейинчалик қўйидагича эътироф этган эди: Лонгла қилио сийр мадорис аро, Мадрасалар ичра мажолис аро. Қайдаки, ўз ҳолини таъвил этиб, Ким эшитиб ҳазл ила тажхил этиб, Сарф этибон умр ҳавойи варан. То олибон сарф ҳавойи сабақ... Мадраса гушжини гамобод этиб, Тонгдин оқшомгача фаред этиб, Бўйла минг эмгақдаги бечоралик, Ўз ватану мулкда оворалик...

Алишер ёшлик, унучилик йилларида ўтказган саргузаштлари ҳақида, аниқсиз қавм-қариблиқ айёмида ақралган «... нотаовонлик ва нотаовонлик айёми» кивлари ҳақида ўзининг «Маҳбубул-қулуб» асарининг кириш қисмида ҳам мана бундай дейди: Аммо баъд: фукоронинг гадойи ва паронб мастуларининг чеҳраси хумойи алфариула-ҳақир Алишер мулаққаб би Навоий бундоқ арз қилур ва адосин ўзига фарз бўлурким, бу хонсори йаршорунроғор шабоб овонининг бидолатидин...

Хиротда Абдулқосим Бобир саройидаги олимлар ва шoirлар, Махшадда Шайх Камол Турбатий, Саид Хасан Ардашер, Хожа Муҳаммад Астроабдий каби устодлар билан муомала-муносабатларда тажриба ортирган Алишер бўш келмади. Ўқувчилик тақдирига тан бериб қўл қовуштириб қолмади. Бехудлик йўллари ахтариш, интилиш, ҳарақатда бўлиш унинг одати эди. Шу сабабдан ҳам Алишер Самарқанда келган дастлабки кунларидан бошлаб турли қийинчиликлар билан юрди. Қарамай, ўзига ёроғайини ортиришга, устозлар топишга ҳаракат қилди; мадрасадан мадрасага юриб «илм мадорисидан, уламо мажоласидан, илм нуридин» баҳраманд бўлишга интилади.

Хиротда Абдулқосим Бобир саройидаги шoirлар билан махшадда эса Шайх Турбатий, Саид Хасан Ардашер, Хожа Муҳаммад Астроабдий каби олимлар билан муомала-муносабатларда аниқгина малака ортирган Алишер илм олиш йўлидаги қийинчиликлардан қўчмади. У бу йўлда бутун куч, бутун қувват, бутун иродасини сафарбар этди: кундузла...

Хусайн Бойқаро даврида катта мол-мулкка эга бўлган эди. Хирот, Махшад, Сабзавор каби жойларда унинг катта ерлари ҳам бор эди. Самарқанднинг ўзидан ҳам у кейинчалик хайрихоҳликлар топа олди. Хиротда «Абу-Саид Мирзо хизматига ҳукмдордан ҳеч қандай илтифот қўролмаган бўлса, «Маворуннахрнинг соҳибхитоби» Ахмад Хокимий ва самарқандлик олим Фазлулло Абдулайсий хонадонидан ўзининг ҳолига яраша риоят ва тарбият» топан эди. Булажақ буюн шoir ва мутафаккир Алишернинг етти йашар лигидан Ингирма-Ингирма бош йиғишга илм олиш, тарбия топиш йўлида ўтказган кунлари ҳозирги ёшларимиз учун ҳам муҳим мактабдир. Фактлардан қўйиб турбодики, Алишер Навоий илму қасомот, шoirлиқ мутафаккирликни осонлик билан қўлга киритмаган, Унинг муҳтожлиги, саргардонликлари ҳозирги ёшларимизда асло йўқдир. Чунки, партия ва ҳукуматимиз илм олиш ва ҳар жиҳаддан унинг-ўзини учун совет ёшларига барча шарт-шаронларни ҳозирлаб бергандир.

Фазлулло Абдулайсий хонадонидан Алишер Навоийнинг ўз асарларида эътироф қилиб эътиборини маълуғим, у ўз маданий савиясини охиригича, билиминини янада чуқурлаштириш йўлида Шайх Саид Турбатий, Саид Хасан Ардашер, Хожа Муҳаммад Астроабдий, Хожа Юсуф Бурхон, Абдурахмон Жомий ва Мавлоно Фасихидурри Соҳиб каби олимлар қўшида жуда кўп дарс ўқиган.

Аммо у Самарқанда Муҳаммад Олим Самарқандий, Хўжа Хисрав, Алон Шойий каби олимлар суҳбатидан ташқари кўпроқ вақтини Фазлулло Абдулайсий оиласида ва унинг мадрасасида ўтказган. Алишер Навоийнинг Самарқандаги ҳаётида бу оила шахсан Фазлулло Абдулайсийнинг «... муҳим ижобий бўлиб ўнган эди. ... Абдулайсар диласининг Шарҳида шухратининг Фанис Абдулайсий би Муҳаммад би Иброҳим, Саид марҳумийдан бошлаган эди. Фақир Абдулайс яшган давр Тўта Осиё халқларининг қадимий маданияти устига жаҳон маданият бойликларининг Самарқандда Бухорода тўплаган вақтидирки, Фақир Абдулайс бу адабий маданият хазиналардан ўз даврига қўла тўла фойдалана олган ишн эди. Алишер Навоийнинг Самарқанд...

дан чиққан экан, икки йил маъзур устод мадрасасида ўқигандан сўнг 1469 йилгача қолган йилларда кайта ўтказди? Хиротга-ку бора олмас эди! Бас шундай экан, ўз ўнган равшани, бу йилларда ҳам у Маворуннахрда ва кўпроқ Самарқанда бўлган. Бу даъвоини «Равзату-сафо»нинг 7-китобида келтирилган Алишер Навоийнинг Хиротга орадан деярлик тўрт йилни ўтказиб, бешинчи йил деганда қайтиб борганлиги тўғрисидаги ҳужжатлар ҳам тўлиқ тасдиқлайди. Алишер Навоий дастлабки икки йилни Фазлулло Абдулайсий мадрасасида ўтказган, сўнг 1469 йилгача бўлган фурсатини ҳам Маворуннахр шаҳарларида ва кўпроқ Самарқанд шаҳрида илм олиш йўлида ўтказгандир.

Навоийнинг машғулоти ва билим доираси Алишер Навоийнинг турли фанларга оид қандай китобларини кўпроқ мутолаа қилгани тўғрисида ҳозиргача аниқ бир ҳужжатга эга эмаскин. Аммо Самарқандаги эмас, ундан илгари ҳам, кейинчалик ҳам, юқорида кўрсатиб ўтилган фанлар устида кўп шугулланган ҳақида унинг ўз асарларидан маълум бир ҳўсўсалар чиқариш мумкин. Алишернинг асарларида Арасту (Аристотель), Афлотун (Платон), Суҳрот (Сократ), Вуқрот (Гиппократ), Филогурс (Пифагор) каби файласуфларнинг номлари жуда кўп такрорланади. Шубҳасиз, бу олимларнинг араб ва форс тилларида таржима қилинган ва Форобий Ибн Сино каби машҳур файласуфлар томонидан ёзилган фалсафий асарлар Навоий даврида мавжуд эди.

Чунки: самарқандлик файласуфлар Ибн Самарқандий (VII—IX), Бақр Муҳаммад Самарқандий (IX), Абу Ҳафс Суғдий (IX) асарлари билан бирга «Форобий (вафоти 399)нинг «Китоби афроз-фалсафат Афлотун ва Аристотелис» (Афлотун Арасту (ҳаким) фалсафалари ҳақида фаразиялар) китоби, Ибн Сино (980—1037)нинг «Алмуъжизунабир», «Алмуъжизунабир» каби асарлари фалсафага қизиққан кишилар ўрасида машҳур эди. Алишер Навоийнинг бу китоблар устида, айниқса, унинг тили билан айтганда, фалсафа соҳасидagi «Муаллимий аввал», «Муаллимий соний» каби устозларнинг китоблари устида «Тарбият ва нашту нам», топа...

ниги қўйидаги жумладан ҳам яхши аниқлаб олиш мумкин: «... Филогурс (Пифагор — В. А.) ҳақида замонидиким, адиб илмининг возиғийли Арасту замонидаки, муаллимий аввал дебдилар ва Абунарс Форобий чоғидики муаллимий соний дебдилар, Хожа Абдуқодир асригача маълум эмаскин, бу фан ахлидан ҳеч қандай мунча тарбият нашту нам воқеъ бўлиши бўлгачи менга воқеъ бўлди. Гарчи бу жумлада гап бевосита адиб (музыка) тўғрисида бораётган бўлса ҳам, аммо Пифагор, Форобий ва Хожа Абдуқодирлар томонидан яратилган фалсафага ва бошқа соҳаларга оид китоблар билан ҳам Алишер Навоийнинг танишганлиги турган гап. Бу олимларнинг китобларини Навоий Самарқанда яшган даврида мутолаа қилган. Шу билан бир қаторда, Алишер Навоий Самарқанда яшган вақтида Ибн Сино, Форобий, Абул Фазл Муҳаммад Самарқандий, Мақдсий, Якут Ҳамавий, Ибн Хавфал, Наршахий, Шамсуддин Самарқандий (XIII) китобларининг поэтика, фалсафа, тарих, география, астрономия ва рисофта оид бўлган «Маммуул бўлдон», «Таъвул бўлдон», «Масоликул-мамолик», «Ара ва Само», «Надвали тур», «Китобул қанд фи тарихи Самарқанд» (XIII) китобларини ҳам ўқиб, «Илмий Кўнчи» (Алфурсулул фатҳий), Низомий Арӯш Самарқандийнинг «Шарҳи «Мифтоҳул улум» ва Тафтазоий» сингари китобларини ўқиган деб фарз қилиш мумкин.

Хусусан, у Ибн Синонинг фалсафага оид асарлари билан шу ерда яхшироқ танишган бўлиши керак. Чунки, Алишер Навоийнинг самарқандлик устози Фазлулло Абдулайсийнинг Ибн Сино фалсафаси устида кўп машғулотлар ўтказиб, «олимлар оили» сифатида шухрат қозонгани тўғрисида Хондмир ўзининг бир қисмида алоҳида уқдириб ҳам ўтати.

Ҳеч шубҳа йўқки, Алишер Ибн Сино китоблари устида кўнч билан ишлагандир. Ана шунинг учун ҳам у мутолаа йўли билан «фалак мушкулоти Бу — Али (Абу Али) фикрати олдидан қол бўлди» деб унга жуда юксак баҳо бериб.

Демак, Алишер Навоий Самарқанда ҳам фалсафа, тарих, астрономия, математика, географияга оид асарларни кўнч билан ўқиганди. Ўз устози Фазлулло Абдулайсий, Муҳаммад Олим Самарқандий, Алон Шойий каби олимлар доирасида ўз билиминини янада чуқурлаштирди.

ДУНЁ ХАБАРЛАРИ



Болгарияда Совет Иттифоқи ёрдамида жуда кўп саноат объектлари қуриб ишга туширилди. Суратда: Кремеков металлургия комбинатининг «250—станция» узуни қурилатган янги корпус.

БАТАНПАРВАРЛАР ҲУЖУМ ҚИЛМОҚДА

ПАРИЖ, 3 апрель. (ТАСС). Жанубий Вьетнам Халқ Озодлик курали кучларининг жангчилари Сайгондан 15 километр шимол-ғарбда жойлашган Хокмон яқинида бутун Америка армиясининг бўлимаҳаларига қарши ҳужум қилдилар. Франс Пресс агентлиги мухбирининг Сайгондан берган хабарига айтилишча, америкаликлар мадад учун вертолётларни чақиритишга мажбур бўлганлар.

Халқ курали кучларининг жангчилари Миконг дарёси дельтаси раёнида бир кўприкни портлатганлар. Жанубий Вьетнам батапнарварлари Сайгондан 20 километр паридда жойлашган Америка пёйда аскарлар дивизиясини тўлардан ўққа тутганлар.

Америка қарбий вакилининг хабар беришча, Америка денгиз пёйда аскарларининг Кхесай раёнидаги базаси ракета ва минаялардан ўққа тутилган.

ХАНОЙ, (ТАСС). Вьетнам Халқ армиясининг зенитчилари 31 мартда Тхайбинь вилояти устида Американин Вьетнам демократик Республикаси осмонига бостириб кирган бир самолётини уриб туширдилар. Аниқланган маълумотларга кўра, шу кунги Хайкин вилояти устида ҳам яна битта Америка самолёти уриб туширилди.

Вьетнам Информацион агентлигининг хабар беришча, 2 апрелгача Вьетнам Демократик Республикасининг осмонига Америка агрессорларининг 2822 самолёти уриб туширилди.

Булдан бир ой аввал бошланган сийғи тағилги Панам олигархиясининг Роблес билан Дельвалье атрофида бўлаётган ишлага группаси ҳеч қандай муроёсга келишга розилик бермаганлиги тўғрисида аниқ қўйилган. Хўмрон дорларларнинг ҳошимият учун қурашда Панам халқининг манфаатларига мутлақ назар-нисанд қилинмаётган.

Белграддаги халқ театрида М. Мурсерскийнинг «Борис Годунов» операсининг юзичи марта қўйилиши нишонланди. Суратда: Мерослав Шангелович Борис ролида.

ТАНЮГ—ТАСС фотоси.

МАМЛАКАТЛАР ОДАМЛАР ВОҚЕАЛАРИ

АҚШ. Юнайтед Пресс агентлигининг ушбу расмида Висконсия университети территориясида оқ ёғочлардан ўрнатилган крестларни қуриб туриб сиз. Студентлар шу тариқа Американин Вьетнамда олиб борилаётган урушига қарши норозиликларини билдирдилар.

ЮПИ—ТАСС фотоси.

ЖОНСОН ЯНА МАЎЛҶУБИЯТГА УЧРАДИ

МИЛУОКИ (Висконсия штати), 3 апрель. ТАСС махсус мухбири В. Петрусенко хабар берибди: Дастлабки маълумотларга кўра, Висконсия штатида демократик партиянинг дастлабки сайловда сенатор Юджин Маккарти президент Жонсон устидан ғалаба қозонган. Сайловчи демократлар берган овозларнинг тахминан ярми санаб қўрилганда, АҚШ президенти лавозимига даъвогар ва Вьетнамдаги урушнинг янги йўли билан сарфлаб қилишни еқлаб чиқарган Маккарти сайловчи демократларнинг 55 процентга яқин овозини олган.

ГРЕЦИЯДА ҚАМОҚҚА ОЛИШЛАР

АФИНА, 3 апрель. (ТАСС). Греция охраника қарбий режими муҳофизатининг яна ялли қамоққа олишни давом эттирмоқда. 30—31 мартда Солоникида университет студентларидан 50 дан кўпроқ киши қамоққа олинди. Бу студентлар кутуб сузлаш учун университетга келган бш министр Паладопулосин «йўқолсин фашизм» деб ёзилган катта транспарант билан кутуб олдилар. Шаҳарда фашистларга қарши варақалар тарқатилди.

Режим муҳофизатари фаолиятини текшироқ учун бш министрга ҳамроҳ бўлиб келган жамоат тартиби министрлигининг бш секретари Ладас Солоникда қолди. Унинг бу ерда бўлиши натижасида яна қўшқаб киши қамоққа олинди. Солоникда юздан кўпроқ киши қамоққа олинди. Афина ва Пирейда ҳам қамоққа олишлар бўлди.

Сўнгги кунларда Афинада олий ўзув юртларда: политика институтиди, олий савдо билим юртида ва сийғи фанлар мактабиди ҳам ҳукуматга қарши чиқишлар бўлди. Политика институтидида студентлар лекция вақтида «йўқолсин диктатура», «йўқолсин хунта» деган шiorларни айтдилар.

ИСРОИЛНИНГ ЯНГИ АГРЕССИЯГА ТАЙЕРГАРЛИК ҚУРАЕТГАНЛИГИ ТЎҒРИСИДА «АЛЖАРИДА» ГАЗЕТАСИНING ЕЗГАНЛАРИ

БАЙРУТ. Байрутда чиқадиған «Алжарида» газетасининг мухбири Аммондан қўйидаги хабарни ёзади: «Исроил Иордан дарёсининг шарқий соҳилига кенче ҳужум қилишга тайёрланиб, Иордания билан ўқиниш тўхтатиш линияси яқинидаги қурали кучлари сонини кўпайтирмоқда. Исроил самолётлари Иордания территорияси устида мунтазам суратда разведка мақсадида учиб ёрибди.

Хабарда шунингдек, айтилганки, Исроилнинг Иорданияга қарши янги агрессияси ҳаффи муносабати билан Қирол Хусайн араб давлатлари бошлиқларига мактуб юбориб, уларни дарҳол юқори доридида кенгаш чақиритишга даъват қилди.

(ТАСС).



Мехнат ва капитал кураши

МЕХНАТ ВА КАПИТАЛ КУРАШИ

ИТАЛИЯ. Рим. Италия нон пишириш саноати меҳнаткашларидан 40.000 киши меҳнат ҳақида янги битим тузиш тўғрисидаги ўз талабларини қувватлаш юзасидан 24 соатлик умумийлиги забастовна ўтказди.

Мамлакатдаги 3 та энг йирик касба соҳи бирлашмаси — Италия умумийлиги конфедерацияси, Италия меҳнаткашлар касба соҳилари конфедерацияси ва Италия меҳнат соҳи башарти иш ташловчиларнинг талаблари қондирилмайдиган бўлса, 44 соатлик умумийлиги станция ўтказилмажги ҳақида оғлон қилдилар.

ЯПОНИЯ

ТОКИО. Мамлакат химия саноати бир қанча йирик корхоналарининг ишчилари 24 соатлик забастовна ўтказдилар. Бу ишчилар химия саноати ишчилари касба соҳиларининг умумийлиги федерациясига «бирлашмади».

Иш ташловчилар иш ҳақини анча оширини, меҳнат шоронини яқинлаштириш талаб қилмоқда, корхоналарда напайитини «рационализация» ўтказилишига қарши чиқмоқда.

АНГЛИЯ

ЛОНДОН. «Врифтс Эйркрафт Корпорейшн» фирмаси ишчиларидан 300 га яқин киши забастовка оғлон қилди. Англия билан Франция учун Врифтс шаҳрида «Коннорд» титилиги ишчи пассажир самолётини қураётган бу ишчилар ил ҳанс оширилишини талаб қилмоқдалар.

ЛИВАН

БАЙРУТ. Ливан университети профессорлари ва ўқитувчиларининг забастовкаси қарийб бир ошун бш давом этмоқда. Улар иш ҳақининг оширилишини, меҳнат шоронининг яқинлаштирилиши ва ҳукумат ишчилар учун акриятган маблағининг қўйиштирилишини талаб қилмоқдалар. Студентлар ўз ўқитувчиларининг ҳақдорини талабларини қўлаб қувватладилар. Университетда машғулотлар тўхтаб қолди.

(ТАСС).

